

Õigus ja Kohus

Õigusteadusline ajakiri

„Päewalehe“, „Aja“
ja „Koidu“ hinnata
eralisalt ▽ ▽ ▽ ▽

Ilmub 1 kord kuus

Tegew toimetaja ▽
cand. jur. J. Wilms

Nr. 4

Aprill

1912

Koosolekute-seadus.

Jüri Wilms.

Meie ühiskondline ja seltskondline elu on edenemas ja teerulisemaks saamas. Matala töuseb uusi huwifid päewakorrale: küll majanduslisi, küll waimlisi. Kui me oma ettewõtteid kindlale alusele tahame rajada, siis peame nende üle selgusel olema; aga seda saame olla, kui meil nende kõigefülgsels harutamiseks võimalus on. Võimalus kujuneb siin aga selle järele, mis sugustel tingimistel meie koos saame läia. Isearalise tähtsuse peats see küsimus lähedalseiswate riigiwolikogu walimiste ja tallinlastel weel linnawolikogu walimiste pärast omandama.

Kui me nüüd oma õigusi koostäimise asjus tahame tarwitada, siis peame ka teadma, mis sugused seadused wõi seaduslikud määrused selles asjas maksawad. Sellepärast arwasin, et mitte üle arune ei ole, kui meie luigeja publikum selle küsimusega lähemalt tuttawaks jaaks; see oleks ka väga tarwilik.

Enne 1905. aastat ei olnud selles asjas peaaegu mingisuguseid seadusi; sellepärast ei hakka ma nende juures ka peatama. Esimene enam-wähem uuemoeline korraldus anti selles asjas Walitsewale Senatile Nimelise Kõige Kõrgema Kõnastirjana 12. oktoobril 1905. aastal. Need ajutised määrused ei olnud laua makswad ja nende ase-

mele anti uued ajutised määrused — niisamuti Nimelise Rõigefõrgema Käsukirja läbi — Walitsewale Senatile 4. märtsil 1906. aastal. Ka need on ajutised määrused, kuid nad maksawad juba kuwendat aastat ja ei ole veel kuulda, et nende asemele seadust lawatsetaks. Et ainult need ajutised määrused maksawad, siis waatleme ka sisuliselt ainult neid. Lüheduse mõttes kutsume neid lühidalt koosolekute-seaduseks, ehk nende õige nimetus küll „1906. a. 4. märtsi ajutised koosolekute-määrused“ on.

Enne sisulise harutuse algamist tähendan aga, et koosolekute kohta, mis riigiwolikogu walimiste asjus toime pandakse, mõned erimäärused maksawad, mille peale ka lõpul täheapanemist juhime. Rõige wiimats waatame tegelikka küsimusi meie seltside ja awalikus elus, et nende otsustamist koosolekute-seaduse seisukohalt harutuse alla wõtta. Koosolekute-seadus on meie üleüldiste seaduste kogu 14. kõitesse Kuritööde ärahoidmise ja lõpetamise Seaduse § 115¹ lisana sisse wiidud.

Rõige pealt liigitab seadus koosolekud linnisteks ja lahtisteks ehk awalikkudeks. Linniste ehk mitteawalikkude koosolekute toimepanemiseks ei ole mingit politseiluba ega teadaandmist waja ja seda wõib seaduse § 1. järele igauks õiguse- ja tegewusewõimuline kodanik lofsu kutsuda, ilma et sellest kellegile teada tuleks anda.*) Juhutub niisugusel koosolekul midagi seadusewastast, siis peab selle eest muidugi wastutatama.

Missugused koosolekud loetakse aga linnisteks koosolekuteks? Selle kohta räägib Seaduse 2. § järgmiselt: „Kosolekud on awalikud, kui neile määratata arw osa wõtma pääseb wõi ka määratud arw, kuid koosoleku toimepanijale isiklikult tundmatad. Kosolekud, mida seaduslikelt elutsewad seltsid wõi ühisused ainult oma liikmete jaoks peawad ja kuhu wõõrad ei pääse, ei loeta awalikkudeks. Kosolekud aga, mis teatrites**),

*) Kudas walitsemise- (ehk administratsiooni-) wõimude poolt wälja-antud fundusliked määrused asja lastawad, sellest allpool.

***) Sõrendus on igalpool minu.

kontserdi- ja näitusejaalides, ühiskond-
 liste ja seisusliste asutuste ruumides kui ka niisugustes ruumides toime pandakse, mis otsekohe
 awalikkude koosolekute jaoks on korralda-
 tud ja selle jaoks välja üüritakse, loetakse awalik-
 tudeks." Niiviisi võib siis ütelda, et finnisteks koosole-
 kuteks loetakse: niisugusid, kuhu ainult määratud või
 teatud arv koosoleku toimepanijale isiklikult tuntud osa-
 wõtjaid pääseb ja mida mitte eespool (§ 2.) ette toodud
 awalikkudes ruumides toime ei panda, waid eraruumi-
 des. Wõdrastemajad, spögimajad, trahterid ja restora-
 nid on kohad, milles finniste koosolekute toimepanemise
 kohta midagi ei ole üteldud ja milles ainult awalikkude
 koosolekute toimepanemine keelatud on*). Sedawiisi
 peaks siis arwama, et niisugustes ruumides finnisseid
 koosolekuid toime võib panna. See oleks ka kõik, mis
 finniste koosolekute kohta seaduses üteldud on. Nagu
 näeme, jätab seadus finniste koosolekute asjus kofkufut-
 sumise mõttes kaunis laiad piirid. Selle eest on finniste
 koosolekute toimepanemist teist wiisi kitsendatud — need
 ei tohi mitte awalikkude koostäimiste ruumides, mis
 eespool ette toodud, toime panna; eraruumid ei ole
 aga harilikult mitte nii awarad, et nendes suuri finni-
 seid koosolekuid kofku jaoks kutsuda. Ja seda wist ongi
 seadus selle kitsendusega silmas pidanud, et finnised koos-
 olekud suurearwulised ei saaks. Nagu juba tähendatud,
 loeb seadus finniste koosolekute hulka ka seaduslikelt
 elawate sellside ja ühijuste endi liikmete koosolekud ja
 siin ei muuda loogikalikelt juba sellsi ruumid, kus sell-
 ise oma koosolekuid peab, wiimaseid awalikkudeks. Kõik
 teised koosolekud, mis mitte finnised ei ole, on awalikud.

Awalikka koosolekuid võib kõiksugu küsimuste ha-
 rutamiseks kofku kutsuda ja selles asjas ei tee matsew
 seadus mingisugust kitsendust, kuna 1905. a. 12. oktobri
 määrustes küsimused ära olid tähendatud: riiklised, ühis-
 kondlised, majanduslised. Matsew seadus on selle poo-
 lest wabam.

*) § 7.

Awalikka koosolekuid võib iga õiguse- ja tegewuse-
wõimeline isik kofku kutsuda, olgu juridikaline või füü-
sikaline.

Õseenesest langewad awalikud koosolekud tahte liiki:
awalikud koosolekud finnistes ruumides ja awalikud
koosolekud lahtise taewa all. Wiimaste kohta mahtab
ainult see õeäraldus, et nende jaoks teada-andmisest
mitte küll ei ole, aga luba küjida tuleb kohaliku politsei-
ülema käest.*) Palwekirjade sisseandmise kord, keelud,
taebtused ja kõif asja-ajamine üleüldse käib nendesamade
määruste järele, mis awalikkude koosolekute kohta fin-
nises ruumis mahtawad. Wahe on, nagu juba tähen-
datud, ainult see, et lahtise taewa all koosoleku jaoks
luba waja on. Allpool kirjutame ainult nende koos-
olekute kohta, mida finnistes ruumides peetakse, sest need
on meil igapäewased, ja lahtise taewa all koosoleku toi-
mepanemiseks on ta wähe lootust. Pealegi oleme lah-
kumineku-punkti juba ära tähendanud.

Tähendame weel kahe kitsenduse peale, mida awa-
likkude koosolekute toimepanemise juures waja silmas
pidada. Opeasutuste ruumis võib ainult niijuguseid
koosolekuid toime panna, mis õpetlikku iseloomu kan-
nawad ehk mis õpeasutuste põhjuskirjas või nende kohta
käiwates määrustes ülewal on.**)

Koosolekuid lahtise
taewa all ei või lähemal kui kahe wersta kaugusel ja
finnises ruumis mitte lähemal kui poole wersta kaugusel
jellest kohast pidada, kus Keiserlik Majestet tegelikult
elab või kus Riigi Nõu- ja Wolitogu oma istumisi
peab.***)

Tahab teegi koosolekut kofku kutsuda, siis peab
ta sellest politseiülemale teada andma. Kutsutakse koos-
olek politseiülema asutohas kofku, siis peab temale sel-
lest kolm päewa enne algust teada andma. Taha-
takse koosolekut ka awalikult wälja kuulutada, siis kolm
päewa enne kuulutamist. Kui politseiülem aga mitte

*) § 5.

**) § 4.

***) § 6.

kohta peal ei ela, kus koosolekut kawatsetakse toime panna, siis tuleb teada-andmine leitise päewa enne koosolekut või kuulutamist politseisse saata. Teada-andmine tuleb kirjalikult teha.*) Teada-andmises peab täpipealt ära tähendatud olema: päew, tund, koht ja koosoleku päewaford kui ka toimepanija või =panijate nimi, isanimi, perekonnanimi ja elukoht. Kui koosolekul peab ette teatatud kõneleja poolt kõne olema, siis peab ka kõneleja nimi, isanimi, perekonnanimi ja elukoht teada-andmises tähendatud olema.**)

Sellest on näha, et võib niisugust koosolekut kofku tutsuda, kus kõnelejad juba ette teada on, kui ka niisugust, kus kõnelejad ette teada ei ole. Wiimajel korral peab ainult koosoleku päewaford teada antud olema, mille kohta siis iga osawõtja soowi järele oma mõtteid võib awaldada. Seda võimalust peaks laiemalt silmas peetama kui seda siamaale on tehtud.

„Politseiülem keelab need awalikud koosolekud ära, mille eesmärk ehk eeskawa faelakohthu=seaduste või seltsfondlise kirjanduse wastu käiwad; mille toimepanel seltsfondlist rahu või julgeolekut ähwardab; mida niisuguses kohas tahetakse toime panna, kus käesolewad määrused seda keelawad. Sellest keelust antakse toimepanijale ühes teatega, mis sugune just neist põhjustest keelust mööduandew olnud, üks päew enne koosoleku toimepanemist või awalikku kuulutamist teada; kui aga koosolekut niisuguses kohas kawatseti, kus politseiülem awalikelt ei ela, siis antakse keelust kaks päewa ette teada.“ (***)

Nagu näeme, on need keelamise põhjused küll kawnis weniwad, kuid siiski on ikka üteldud, mis põhjustel koosolekut võib keelata. Ühtlasi peab politsei ka teada andma, mis sugusel põhjusel koosolek keelatud on. Ei anta seda mitte teada, siis tuleb seaduslikul teel kaebada. Niisamuti tuleb hoolega selle üle walwata,

*) § 8.

**) § 9.

***) § 10.

et teeld õigel ajal teada antaks. Selle § juurde lisatud tähenduse järel ei käi need määrused mitte awalikkude koosolekute kohta, mis Riigivolikogu walimiste asjus kokku kutsutakse. Politsei-ülem võib koosolekule ametnikku saata, kellele tema näitamise järel koht tuleb anda. *)

Awalikkudele koosolekutele ei lasta sõjariistus isikuid, wälja arwatud need, kes seaduse järel sõjariistus peawad olema, alamate ja keskoolide õpilasi ilma õpetonna ülemuse loata ega üleüldse lapse-ealisi.**)

Sõjawäeliste osawõtmine awalikkudest koosolekutest on erimääruste järel korraldatud. Korra järel walwawad koosoleku kokkukutsujad või kui juhataja walitud, siis koosoleku juhataja.***)

Koosoleku korra eest wastutaja peab selle järel walwama, et midagi seadusewastast ei sünniks; kui tahesordset hoiatust tähele ei panda, siis tuleb koosolek lõpetada: 1) kui ta harutamise-ainest kõrwale kaldub; 2) kui seal mõtteid awaldatakse, mis seltskonnalihtide wahel waenu õhutawad; 3) kui koosolekul lubamata kirjandust toime pandakse; 4) kui koosolekul isikud wiibiwad, kel õigust pole seal wiibida, nemad aga ära ei lähe ja neid ära ei saadeta; 5) kui mäsulisil hüüduisid kuulduw, kuritegu kiidetakse, wastuhakkamisele kutsutakse, keelatud kirjandust laiali laotatakse või kui koosolek seltskondlist rahu või julgeolekut ähwardawa iseloomu omandab.†)

Gespool-tähendatud tingimistel nõuab ametnik wastutajalt koosoleku lõpetamist; kui seda ei tehta, siis lõpetab ta pärast tahesordset hoiatust koosoleku oma wõimuga.††)

Kui koosolek lõpetatud, peawad koosolijad lahkuma; wastasel korral takwitatakse poliitseiwõimu.†††)

Nende määruste alla ei käi kongressid, mida sisse-
miste asjade minister lubab, kui need kongressid mitte

*) § 13.

**) § 11.

***) § 14.

†) § 15.

††) § 16.

†††) § 18.

seaduse või kõigeförgemalt finnitatud põhjuskirja jä-
rele lubatud ei ole. *) Niisamuti ei käi käesolevate
määruste alla: 1) valitsemisekohtade ja -isikute käsul
peetavad koosolekud, 2) wolikogusse walivate walijate-
meeste eelkoosolekud, 3) usulised ja palwe-koosolekud,
4) harilikus korras toimepandavad usufombelised rongi-
käigud.

Kui nüüd politseiametnik tudagi wiisi neid määru-
sid on rikkunud ja koosoleku teelamise või lõpetamise
juures kõiki seaduse nõudmisi ei ole täitnud, siis võib
tema peale § 21. järele harilikus korras kaebada. Kui
see kaebus ametniku lähte ära antakse, selle peale kaeba-
takse, siis peab ta selle kaebuse kolme päewa jooksul
ühes oma seletustega edasi saatma. Kui kaebus otse-
kohe ametniku ülemale saadetakse, siis peab ametnik
kolme päewa jooksul seletuse andma, sellest päewast
arwates, kui ülem seda seletust nõudis. Niisuguste kaeb-
tuste läbiwaatamine peab ilma mingi wiivitusega sün-
dima.**)

Niisugused on määrused harilikute koosolekute ko-
tututsumise asjus.

Tegehtult tekib aga palju küsimusi, mis omale koos-
olekute-seaduses otsekohest wastust ei leia. Näituseks:
Politsei peab oma koosoleku-teelust üks päew ehk jälle
kaks päewa enne koosoleku algust teada andma. Et
anna aga politsei seaduses määratud ajal oma teelust
teada, mis tuleb niisugusel korral siis teha? Ehk ta
annab õigel ajal teada, aga ei teata, mis põhjusel ta
koosoleku ära teelab. Kas on need teelud seaduslikud
ja tuleb neid täita? Seaduslikud nad ei ole, kui nad
seaduses nõutud tingimisi ei täida, aga käesolewa sea-
duse seisukohast ei või neid siiski täitmata jätta, waid
tuleb ainult seaduses määratud korra järele kaebust
kõsta. Niisugune wähemalt on minu arwamine. Wõib
aga siiski ka teistsugune arwamine olla ja nimelt, et
seadusewastast nõudmist mitte ei tule täita: siis peab

*) § 20.

**) § 21.

Iohus otustajaks olema, kas täitmatajätja seaduslikult on toimetanud või tuleb teda selle eest karistada. Tegelikult peaks aga wiist esimese tee walima: keelu täitma, aga kaebama. Wastane tee võiks meie seltsidel kallis maksma minna, kuna ta eraisikutel mitte nii kardetaw pole.

Wiimasel ajal on pea igal pool see asjaolu tegelikult maksmas, et finniste koosolekute kohta käiwaid määrusi pea sugugi ei tarwitata. Need määrused on nii kui ära unustatud. Selle läbi tõuseb küsimus: kas võib sundusliste määrustega seaduse jõudu muuta ehk seisma panna? Siin tuleb nüüd sellest wälja minna, mis suguse õiguse alusel need sunduslikud määrused wälja on antud: kui waljema või koguni eraforralise walwusekorra alusel, siis on õigus koosolekute toimepanemist sunduslike määrustega keelata.*) Weil on aga riigis kohtasid, kus waljemat walwusekorda ei ole, kus aga siiski sundusliste määruste andmise õigus on. Studas on seal lugu selle küsimusega? Siin ei võiks kahte wastust olla: sunduslike määrustega, kui need otsekohe lubatud ei ole, ei saa seadust muuta ega tema jõudu seisma panna. Seadus seab selgel sõnal finniseid koosolekuid ilma teada andmata pidada (1906. a. 4. märtsi seadus § 1) ja kui politseiülemal otsekohest luba pole koosolekuid keelata, siis ei või ta ka seda mitte — ainult õiguse põhjal sunduslike määrusi wälja anda. Kui aga niisugused määrused kuski wälja on antud, siis peatšid need, kes selle all kannatawad, Senatis sunduslike määruste wäljaandja peale kaebtust tõstma — oma wõimust üleastumise pärast. Ka see küsimus on meie awalikus elus kulturaliku tähendusega, kas me finniseid koosolekuid ilma teada andmata saame toime panna või mitte.

Paar sõna ütlesime weel pidude kohta. Awalikkude pidude toimepanemiseks tuleb politseilt luba küsida.**)

*) Riigitorra ja seltskondlise rahu alalhoidm. määr. § 16, p. 2.

***) Kuritööde ärahoidmise ja lõpetamise seadus (Уставъ о предупрежденіи и пресеченіи преступленій) § 135.

Perekonnapidude ja õhtute jaoks ei ole Kuritööde ärahoidmise ja lõpetamise seaduse § 130. selge mõiste järele mingit luba ega teadaandmist vaja. Politsei on aga õigus siis niisugust pidu ära teelata või ülewaaatuse alla võtta, kui välja tuleb, et seal midagi seadusevastalistsi sünnib. Perekonnapiduks või õhtuks tuleks niisugust pidu või õhtut lugeda, millest osavõtjad pidu toimepanijale isiklikult tuntud ja ka arw teada on. Tegelikult aga nõutakse harilikult, et ka perekonnapidude või õhtute ärapidamiseks luba küsitaks. Küüd võiks aga katsuda kord see asi Senatisse wiia; siis saaksime selles asjas seletuse, mis segase olukorra käesolewas küsimuses lõpetaks.

Magu juba tähendatud, on nende koosolekute kohta mis Riigivolikogu walijad või walijad-mehed (БЫ-БОРЩИКИ) toime panewad, isesugused määrused maks-
mas, mida Riigivolikogu walimise seadusest leiame. Nende koosolekute kohta maksuete määruste järele peab nendest koosolekute 24 tundi enne algust teada andma,*) ja politsei-ülem ei saa mitte teelata koosolekut kofku kutsu-
mast. Walijate koosolekule võib politseiametnik ilmuda ja koosolekut ka neil samadel põhjustel ära lõpe-
tada kui harilikka koosolekuidki. Walijate-meeste koos-
olekule ei tohi aga politseinik mitte ilmuda ja võib selle järele wälwata, et sinna wõõrad ei pääse.***) Riig-
suguseid koosolekuid saab ainult kinnistes ruumides toime
panna.***) Neist koosolekute 24 wõivad korraga ainult ühe kogu või järgu walijad-mehed ühes juhatajaga osa
wõtta ja walijate-meeste koosolekust ainult ühe ja selle-
sama waliwa kogu walijad-mehed.†) Näituseks ei saa linnades esimese ja teise järgu walijad mitte wastastikku
üksteise koosolekute 24 osa wõtta. Näitamuti ei wõi näi-
tuseks mitme kubermangu waliwa kogu walijad-mehed

*) Riigivolikogu walimise seadus § 79.

***) Sealsamas §§ 84 ja 301.

****) Sealsamas § 78.

†) Sealsamas § 77.

ühist koosolekut pidada, vaid peavad iga fogu oma koosolekut eraldi pidama.

Mis nendesse koosolekutesse puutub, mis linnawolikogu walimiste puhul kandidatide ülesseadmise otstarbel ära peetakse, siis ei ole nende kohta mingisuguseid erimäärusi olemas ja need tulewad 4. märtsi seaduse alusel kokku kutsuda. Mis aga Riigivolikogu walimistesse puutub, siis peaks katsutama seaduslisi võimalusi karwitada, mille järele nende koosolekute kokkukutsumine ja pidamine palju tervem on kui harilikude koosolekute pidamine.

Pärandamine Eesti- ja Liivimaa Talupoja-õiguse järele.

Anton Palwadre.

2

Pärandamine Eestimaa Talupoja-õiguse järele läheb kohati pärandamiselt, nagu see Liivimaa Talupoja-õiguse järele sünnib, põhjalikult lahku; sellepärast oleks kohasem neid küsimusi lahuse harutusele võtta. Kõige otstarbekohasem oleks järgmine küsimuse käsitamise kord: 1) Pärandamine Eestimaa Talupoja-õiguse järele seaduse alusel, 2) testamendi alusel, ja 3) lepingu alusel. Sesamas järjekorras tuleks harutusele pärandamine Liivimaa Talupoja-õiguse järele.

§ 6. Pärandamine Eestimaa Talupoja-õiguse järele seaduse alusel.

Pärandamine seaduse alusel sünnib Eestimaa Talupoja-õiguse järele järgmistel korradel: 1) kui surnud isik mingit testamenti järele ei ole jätnud; 2) kui testament olemas on, aga teda mõne puuduse pärast seaduslikult ei või pidada ja pärijad tema vastu põhjendatult waidlewad (Eestimaa Talupoja-õigus § 1137). Siia peaks veel kolmanda juhtumise juurde lisama: kui surnud isik mingisugust päranduselepingut järele ei ole jätanud.

Seaduse järele kutsutakse pärima: 1) järelejäänud lest; 2) sugulased; 3) walla kassa; 4) mõisnik.

Lest on alati pärija (kui tema aga üleüldise pärimise- võimuline on ja seadusliku põhjusi ei ole, mis teda surnud abikaasa waranduse pärimises takistaksivad; sellest räägime pärastpoole). Sugulased jagunevad pärimise juures 6 liiki ja päriwad liikide järele, s. o. teise liigi pärijad päriwad ainult sel korral, kui esimese liigi pärijaid ei ole, 3. liigi pärijad, kui 2. liigi pärijaid ei ole jne. (§ 1138—1147). Lest pärib ühes sugulastega; teataval tel korradel jääwad ka sugulased kõrwale ja lest pärib üksi. Walla kassa ja mõisnik päriwad ainult siis, kui pärandajal leste ega sugulasi järele ei jäänud (§ 1148 ja 1157).

§ 7. Peatame esiteks abikaasade pärimise-õiguse juures. Abikaasade pärimise-õigus kujuneb selle järele, kas abielus lapsi on olnud või mitte, jääb lesta lastega järele või ilma lasteta.

I Kui abielu kestwuse ajal lapsi ei ole olnud, a) pärib naine peale mehe surma pärandusetombust tahewõrra niipalju, kui ta abielusse kaasaawara on toonud (kaasaawara jääb peale mehe surma naisele, kui naise eraomandus — (§ 1061); ülejääb läheb mehe lähematele sugulastele; b) mees aga saab poole sellest pärandusest, mis naisest järele on jäänud, kuna teine pool naise sugulastele läheb (§ 1063). Kui surnud abikaasal sugulasi järele ei jää, pärib lest (mees või naine) terve waranduse (§ 1066).

II On abielus lapsi olnud, aga enne wanemaid ära surnud, siis pärib lest — mees või naine, kumb järele jääb — abikaasa päranduse täielikult (§ 1064). Sureb abikaas ära, kellel wiimases abielus lapsi ei olnud, aga endisest abielust lapsed järele jääwad, siis jagatakse surnud abikaasa warandus lese ja laste wahel ühetaoliselt ära (§ 1065).

III Kolmas juhtumine oleks, kui peale abikaasa surma lest ühes lastega järele jääb. Nüüd maksab järgmine loid: 1) lestel on eluaegne päranduse tar-

witamise õigus; 2) kui leff uueste abielusse ei taha astuda, et ole tema kohustatud pärandust enese ja laste wahel ära jaotama (§ 1067); 3) tahab aga leff abielusse astuda, siis peab pärandus ennem ära jaotatama. Päranduse jaotuse juures eraldatakse pärandusetombust järelejäänud lese erawarandus. Jaotab naine lastega pärandust, siis arwatakse naise erawaranduse hulka peale abielusse toodud kaasawara ka kõik mehe käest saadud abielu-kingitused. Ülejääb jaotatakse lese ja laste wahel ühetaoliselt ära (§ 1068). Alles siis, kui pärandus ära on jaotatud ja wallakohus sellekohase tunnistuse wälja annab, võib leske kaulatada (§ 1069). Nii sünnib lese ja tema oma laste wahel, kes wiimaseft abielust järele jäänud. On aga veel wõõrad lapsed olemas, s. o. surnud abikaasa lapsed endiseft abielust, siis sünnib waranduse jaotus sel kombel: 1) esimese abielu lapsed saawad oma ennem surnud wanema waranduse wõi, kui seda alles ei ole, selle wäärtuse, täielikult omale; 2) lesele eraldatakse tema oma warandus, mis ta abielusse kaasa tõi; 3) ülejäänud warandus jaotatakse kõikide wahel ühetaoliselt ära (§ 1071). Niisugusel korral peab ka pärandus koha peale abikaasa surma ära jaotatama. Wõõrad lapsed saawad oma osad kätte, kuna leff oma laste osade pidajaks edasi jääb.

§ 8. Meie nägime juba, et sugulased ühes lefega päriwad: lapsed päriwad alati ühes, kuna kaugemad sugulased siis ühes päriwad, kui abielus üleüldise lapsi ei ole olnud. Meie teame ka, et sugulased pärimise juures 6 liiki jagunewad, ja et kaugema liigi pärijad ainult siis päriwad, kui lähema liigi pärijaid ei ole. Nüüd peatame lähemalt üksikute liikide juures.

Esimese liigi sugulaste hulka käib surnud isiku järeltulew sugu: tema lapsed, lapselapsed jne. Lapsed — pojad ja tütreid — jaotawad waranduse oma keskel ühetaoliselt ära (in capitem). On mõned lastest ära surnud, kellel oma poolt järeltulijat on, siis päriwad wiimased oma wanema asemel tema osa (§1139). Siin kohal peab tähendama, et kui wanematest waranduslikeft

lahutatud pojad, kes oma iseseisva maiapidamise algamisel abi saavad, ja tütreid, kes meheleminemise puhul kaasaarava saavad, wanemate pärandusest osa tahavad saada, siis nad lohistatud on kõike ennesaadud wara tagasi andma wõi päranduse hulka arwama; peale selle jaotatakse pärandus nende ja teiste pärijate wahel, kes wanemate warandusest ennem midagi ei ole saanud wõi wähem on saanud, ära (§1188).

Kaugemad sugulased päriwad ainult pärast nende surma, kes pärandajaga lähemas suguluses oliwad. Lapselapsed näituseks ei päri mitte laste eluajal, küll aga peale nende surma. Lapselapsed ja kaugemad esimese liigi sugulased ei jaota ka mitte pärandust ühetaoliselt — peade järele (in capitem), waid põlwe järele (in stirpem), i. o. pärandus, jaguneb nii mitmesse osasse, kui palju pärandajal lapsi järele jäi; sureb laps ära, läheb see osa tema põlwe edasi. Tähendatud korra järele päriwad wanematelt 1) seaduslikus abielus sündinud lapsed, 2) wäljaspool abielu sündinud, kuid järgnenud abielu kaudu õigustatud lapsed ja 3) seaduslikul teel, wallakohtu kaudu, perekonna juurde kirjutatud lapsed.

Wäljaspool abielu sündinud lapsed päriwad ainult oma ema warandust, ka sel korral, kui isa teada on (§ 1142).

Kui esimese liigi pärijaid ei ole, kui nad kõik ära on surnud wõi neid üleüldse ei ole, nagu pärast poisimehe, tüdrukü wõi lapse surma, siis kutsutakse teise liigi pärijad pärima — eelkäiwad sugulased (isa, wanaisa, ema, wanaema jne.).

Kolmandas liigis päriwad wennad ja õed wõi nende surma korral wenna- ja õelapsed. Wennad ja õed jaotawad päranduse „peade“ järele, nendega kaasa pärijad wennalapsed päriwad „põlwiti“. Päriwad aga ainult wenna- ja õelapsed, siis jaotawad ka nemad waranduse ühetaoliselt „peade“ peale.

Ei ole kolmanda liigi sugulasi, siis pärib neljas

liit: poolwennad ja poolõed ühes oma järeltulijatega. Pärimine sünnib niisamuti kui 3. liigis.

Wiendas liigis päriwad onud ja tädid ühes oma järeltulijatega. Pärendus jaotatakse ühetaoliselt (in capitem).

Kuwendasse liiti langewad kõik muud sugulased. Pärivad sel korral, kui wiie esimese liigi sugulasi ei ole. Üheaastmelised sugulased jaotawad päranduse ühetaoliselt ja kaugema sugulase tõrjub lähem sugulane pärijate hulgast välja.

Nõnda kutsutakse sugulased teatawas järjekorras pärima. Kui aga pärast mõlema abikaasa surma ühtegi sugulast järele ei jää, siis läheb pärandus walla kassasse (selle walla kassasse, mille liige pärandaja surma korral oli). Põlise rentniku maakohat läheb niisugusel korral (tähendab, kui sugulasi ei ole) mõisniku kätte tagasi, kuid saadud käsiraha annab mõisnik walla kassasse.

§ 9. Liikumata waranduse pärimisel on mõned iseäraldused. Ka neid peab nimetama. Liikumata waranduse pärimise juures on nimelt meestesooft pärijatel eesõigus. Pärima kutsutakse sugulased küll liikide järele, kuid ühest liigist pärijad meesterahwad omandawad kaks osa pärandusest, kuna naisterahwad ühe osa omandawad ja ainult rahas. Kui lähemas liigis aga meespärijaid ei ole, päriwad naisterahwad ka liikumata waranduse (§1153—1154).

Isa maakoha pärib alati wanem poeg. Minult sel korral, kui pärast maakoha pidaja (omaniku või põlise rentniku) surma mitmest abielust lapsed ühes lesega järele jääwad, pärib wanem poeg wiimastest abielust.

Järgnewate liikide sugulaste pärimise korral pärib ka alati ühekaugustest sugulastest — wanem.

Kui talupojal mitu maakohat on, siis ei lähe nad mitte pärast tema surma ühe pärija kätte, waid meestesooft pärijad jaotawad maakohad oma keskel ära. On aga ainult üks meespärija, kuna teised naispärijad on, siis lähewad kõik maakohad meespärijale.

Pärja, kes põlise rendikohta pidamise omandab, saab eesõiguslike osana veel kohta inventari ja sissemaksstud käsiraha. Ajutise rendikohta pärja saab eesõiguslikeks osaks kariloomi või teravilja, mis 50 % aastast rendisummast peab olema. Niisugusel korral ei tohi tema aga enne fuut aastat rendikohta läest ära anda (paragr. 1149—1150.).

Toimetuse kirjakast.

Rüsim. 6. Misugused õigused ja kohustused on isikul, keda wabrikutes ja töökodades töölistel eneste keskest wanemaks (выборный) välja walivad, ja kas on nende kohta mingisugusid seadusi või eeskirju olemas? „Uja“ lugeja nr. 432.

Wastus: Tööliste wanemate (староста) walimise ja kohuste täitmise korra määravad tööstuse-ettewõtte walitsuse poolt wäljatöötatud ja kubeneri poolt kinnitatud määrused lähemalt ära. Need määrused pandakse ettewõtte töötubades välja. Tööliste wanemad on wolitatud oma walijate puudusest ja nõudmistest, mis tööleringu tingimiste täitmine ja tööliste üldise olukorra kohta käiwad, ettewõtte walitsusele ning asutustele ja ametnikkudele teatama, kelle hoolets kohalik ettewõtte korra järele walwamine on usaldatud. Tööliste wanemate kaudu antakse töölistele ka nende kohta käiwad uued määrused ja wastused või seletused nende järelepärimiste peale teada. Wanemal on õigus oma järgu tööliste ettewõtte-walitsuse poolt aramääratawal ajal ja kohal ühisele nõupidamisele koflu kutiuda. Koosoleku korra eest wastutab wanem. Sellekohased seadused on Seadustekogu XI kõite II jaos (Уставъ о промышленности § 156¹⁰—156¹⁸).

Rüsim. 7. Kudas waatab seadus Lutheriusuliste leeris (peakoolis) käimise peale ja kas on neil, kes seal käimata jätawad, awalikus elus seaduse poolt takistusi codata? H. M.

Wastus: Lutheriusulised, kes leeris ei ole käinud, ei või kaetakohu pidamise seaduse §§ 95. ja 101. ja tsiwilkohtu-pidam. sead. § 85 ja 372. järele kohtus wande all tunnistust anda, ja seadustekogu XI kõite § 3 7. järele peawad õpetajad selle järele walwama, et abielusse-astujad konfirmeritud oleksiwad. Mingisugusid teisi kitsendawaid määrusi seaduses ei ole.

Rüsim. 8. 1908. a. oktoobri ma R. walla R. talu peal olewa maja ära. Nüüd aga lähew nimetatud talu Pärnu-Wiljandi rahukogu juures enampakkumise teel müügile. Kust tuleks abi nõuda, et minu maja mitte ühes taluga ära ei müüdataks? Ostumüügi leping on stempelpaberi peale kirjutatud. S. S.

Vastus : Seaduse järele on maja selle omandus, kelle nime peale maja all olev krunt krepõstiraamatutesse üles on tähendatud, nii et maja omanikuts seaduse järele mitte Teid ei tule pidada, vaid talu omanikku (Baltimaa Grafeadus §§ 771, 809, 812 jne.). Sellepärast müüdatse ühes taluga ka Teie maja maha. Takistada seda ei saa. Üks abinõu küll aitaks, s. o. kui Teil õigus oleks nõuda, et maja krepõstiraamatutes Teie nime peale kirjutataks, kuid käesoleval korral Teie seda nõuda ei saa, sest nii väikestes osades (alla 1/8 haaki) ei võdi Liivimaa talupojad talumaad müüa. — Kui Teie maja ühes taluga ära aga müüdatse, siis võite Teie sellest, kelle käest maja ostsite, kahjutasu nõuda.

Rüstim. 9. Millal aegub tähtajalise kui ka tähtajata vekslile järele nõudmise õigus Liivimaa Talurahva-seaduse järele ära? Rugeja 3266.

Vastus : Üldine veksliseadus on ka Liivimaa talupoegade kohta maksuv. Selle seaduse § 73. järele aegub vekslil põhjal nõudmise õigus viie aasta jooksul ära, vekslis äratähen- datud maksu tähtpäevast lugedes. Tähtajata vekslite maksu tähtpäev on 12 kuu pärast peale vekslile välja-andmist, kui mitte ennem tema järele nõutud ei ole. Vastasel korral peetakse maksu tähtajaks nõudmisepäeva. Sellest päevast algab ka aegumine.

Nõudmise õigus endise Vekslile Seaduse kestvuse ajal väljaantud vekslile järele (enne 1903. a. 1. jaan.) aegub lõpulistult 10 aasta jooksul ära.

Rüstim. 10. Minul on oma maja mõisa talumaa peal. Ma tahan oma majas oma elu ülespidamise jaoks väikest kasti- töö- (nimelt nahaparkimise-) äri sisse seada. Kas mõisa omanik võib mind selles takistada? G. S.

Vastus : Kui Teie maja krepõstiraamatutes Teie nime peale on kirjutatud ja Teie maja omandamise juures äri avamise õigusest end lahti ei ütelnud, siis mõisa omanik Teid takistada ei võt. Ei ole maja Teie nime peale krepõstiratud — ka siis võite äri avada, kui see omandamiselepingu järele aga keelatud ei ole.

Rüstim. 11. Olen kroonuvalla taluomanik. Karjamaad on küla ühises omanduses. Kas on võimalik oma osa ühisest karjamaast välja mõõta lasta ja kas annab kroonu kulude katmiseks abi? Kõlas on 15 taluomanikku ja kolm nendest on osade väljamõõtmise vastu. G. S. S a a r e m a a l.

Vastus : Kui mitte kõik küla taluomanikud, kelle oman- duseks karjamaad on, nõus ei ole karjamaid ära jaotama, siis võite jaotust ainult ringkonnakohtu kaudu nõuda. On karjamaa mitmes, üksteisest eralabitatud tükkis, siis võib kohus Teile Teie osa ka ühest tükkist välja mõõta lasta, kui tema seda võimalikult peab (Balt. Graf. § 940, 941).

Kroonu abi peale loota ei ole põhjust. Kõige otstarbe- kohasem oleks, kui kõik taluomanikud, kes karjamaa jaotamise poolt on, ühiselt maamõõtja palatsiivad ja ühiselt jaotamise nõudmise ringkonnakohtusse sisse annatsiivad.